

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Логопедія (дислалія)

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 016 Спеціальна освіта

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма 016.00.01 Логопедія

(назва освітньої програми)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2017 – 2018 навчальний рік

Робоча програма «Логопедія» для студентів спеціальності Спеціальна освіта/
Логопедія.

Розробники:

Н.М.Бабич, кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти;

К.О.Тичина, викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Протокол від «06» вересня 2017 р. № 1

Завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
 (О.В. Мартинчук)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини

Н. А. Клішевич

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Структура програми навчальної дисципліни.....	5
I. Опис предмета навчальної дисципліни.....	5
II. Тематичний план навчальної дисципліни.....	6
III. Програма.....	8
<i>Змістовий модуль I. Дислалія як результат порушень функціонального та механічного характеру.....</i>	<i>8</i>
<i>Змістовий модуль II. Психолінгвістичний підхід до діагностики та корекції при дислалії.....</i>	<i>8</i>
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Логопедія».....	10
V. Плани практичних занять.....	11
VI. Завдання для самостійної роботи.....	13
VII. Індивідуальна навчально-дослідна робота.....	16
VIII. Система поточного та підсумкового контролю.....	17
IX. Методи навчання.....	19
X. Методичне забезпечення курсу.....	20
XI. Питання до екзамену.....	21
XII. Література.....	26

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Логопедія (дислалія)» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою спеціальної психології корекційної та інклюзивної освіти на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки бакалавра відповідно до навчального плану спеціальності «Спеціальна освіта (логопедія)» денної форми навчання.

Робочу навчальну програму складено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяг знань, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни «Логопедія (дислалія)», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Метою навчальної дисципліни «Логопедія (дислалія)» є формування у студентів теоретико-методологічних знань про такий вид порушень мовлення, як дислалія, про причини, що її викликають, шляхи її подолання та попередження; надати практичні навички роботи з дітьми на основі засвоєних прийомів виявлення, корекції та профілактики мовленнєвих розладів.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Логопедія (дислалія)» є:

- надати студентам теоретичні знання щодо загальної характеристики дислалії, етіології, механізмів, симптоматики, класифікації, динаміки перебігу даного порушення мовлення за умов спонтанного та цілеспрямованого навчання та виховання;
- сформувати у студентів уміння правильно діагностувати дислалію та визначати ефективні шляхи корекційного впливу;
- ознайомити студентів з питаннями організації логопедичної допомоги та профілактики дислалії.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування таких **професійних компетенцій**:

1.	Загальні	
	Світоглядна	Наявність ціннісно-орієнтаційної позиції. Загальнокультурна ерудиція, широке коло інтересів. Розуміння сутності і соціальної значущості майбутньої професії. Збереження національних духовних традицій.
	Комунікативна	Здатність до міжособистісного спілкування, емоційної стабільності, толерантності. Здатність працювати у команді. Вільне володіння українською мовою відповідно до норм культури мовлення, основами спілкування іноземними мовами
	Інформаційна	Здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань. Здатність до ефективного використання інформаційних технологій в соціальній і професійній діяльності
	Науково-дослідницька	Здатність виконувати навчально-дослідні завдання на основі аналітико-синтетичної мисленнєвої діяльності. Володіння науково-дослідними методами відповідно фахового спрямування. Обізнаність в особливостях проектної діяльності, готовність до її реалізації. Критична обізнаність та інтелектуальна чесність. Здатність до нестандартних рішень типових задач і здатність вирішувати нестандартні завдання. Здатність до реалізації дефектологічних, педагогічних, психологічних, лінгвістичних, медико-біологічних знань для постановки дослідницьких завдань в професійній діяльності
	Самоосвітня	Здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та

		саморозвитку. Спрямованість на розкриття особистісного потенціалу та самореалізацію. Прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху
2.	Фахові	
	Організаційна	Здатність планувати, організувати, координувати, контролювати та оцінювати діяльність і взаємодію її суб'єктів. Здатність до роботи в міждисциплінарній команді під керівництвом лідера у процесі вирішення корекційно-педагогічних завдань
	Медико-біологічна	Володіння базовими знаннями про: <ul style="list-style-type: none"> – вікові анатомо-фізіологічні особливості людини в нормі та при порушеннях сенсорних і мовленнєвих систем; – основні клінічні прояви порушень психофізичного розвитку та мовленнєвої діяльності; – нейрофізіологічні особливості вищої нервової діяльності та вищих психічних функцій осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Здатність оцінити структуру дефекту при порушеннях мовлення та функцій сенсорних систем; потенційні можливості розвитку різних сторін особистості кожної з категорії дітей з такими вадами; здатність оцінити клініко-фізіологічні особливості і закономірності фізичного і психічного розвитку дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями
	Логодіагностична	Володіння комплексом логодіагностичних методик визначення рівня сформованості мовленнєвих функцій та мовленнєвої діяльності. Здатність продемонструвати інтегрування результатів діагностування у процесі складання психолого-педагогічного та логопедичного заключення.
	Логокорекційна	Здатність здійснювати цілеспрямований добір методик і технологій для корекції психомоторного та мовленнєвого розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення; Володіння методиками і технологіями корекції та розвитку мовленнєвої діяльності при різних мовленнєвих порушеннях. Здатність використовувати ігрову діяльність для формування та корекції правильного дихання, артикуляційних укладів, вимови, накопичення словника, вдосконалення граматичних форм мовлення, розвитку фонематичного сприймання; когнітивного розвитку.

Після вивчення навчальної дисципліни здобувач другого (магістерського) рівня повинен продемонструвати такі **результати навчання**:

Здатність продемонструвати знання про види мовленнєвих порушень (форми дислалії), їх причини, механізми, структуру, симптоматику; методики корекційної роботи з подолання дислалії; зміст та організацію логопедичної допомоги населенню в Україні з означеним вище мовленнєвим розладом.

Здатність провести кваліфіковане логопедичне обстеження дітей з порушеннями звуковимови, адекватно тлумачити та використовувати результати діагностики при корекції порушень вимови звуків.

Здатність здійснювати корекційний вплив, володіти методами навчання та виховання дітей

з різними формами дислалії;

Здатність впроваджувати в практику різні профілактичні засоби з метою попередження виникнення мовленнєвих вад або вторинних відхилень у психічному розвитку дитини;

Здатність доцільно обирати спосіб компенсації порушеної звуковимови.

Здатність раціонально здійснювати корекційний вплив в умовах організації професійного співробітництва.

Здатність продемонструвати на достатньому рівні навички працювати самостійно (виконання індивідуального навчально-дослідного завдання) та в групі (у процесі виконання завдань на практичних заняттях); отримати результат у межах обмеженого часу з наголосом на професійну діяльність та унеможливлення плагіату.

Здатність діяти згідно з принципами деонтології, пов'язаними з професійною діяльністю вчителя-логопеда; усвідомлення педагогічних, психологічних та соціальних наслідків у сфері професійної діяльності.

Вивчення навчальної дисципліни «Логопедія (дислалія)» базується на принципах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС).

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 120 год., з них 22 год. – лекції, 10 год. – практичні заняття, 10 – семінарські заняття, самостійна робота – 42 год., модульний контроль – 6 год., семестровий контроль – 30 годин.

Вивчення студентами навчальної дисципліни «Логопедія (дислалія)» завершується складанням екзамену.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка	нормативна
	Спеціалізація: 016 Освітня програма: Логопедія	
Модулів – 2		Рік підготовки
Змістових модулів – 2		2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: творчий проект		Семестр
Загальна кількість годин – 120		4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: <u>перший (бакалаврський)</u>	Лекції
		22 год.
		Практичні
		10 год.
		Семінарські
		10 год.
		Самостійна робота
		42 год.
		Модульний контроль
		6 год.
		Семестровий контроль
		30 год.
		Вид контролю:
		екзамен

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль 1. Дислалія як результат порушень функціонального та органічного характеру									
1.	Сучасні погляди на дислалію.	6	2	2				4	
2.	Форми, види та механізми виникнення порушень звуковимови.	6	2	2				4	
3.	Класифікація звуків української мови та характеристика їх вимови .	8	4	2	2			4	
	Модульна контрольна робота	2							2
	Разом	22	8	6	2	0		12	2
Змістовий модуль 2. Психолінгвістичний підхід до діагностики та корекції при дислалії									
4.	Процедура логопедичного обстеження при дислалії.	8	4	2	2			4	
5.	Стратегія логопедичного впливу при дислалії.	7	4	2	2			3	
6.	Етапи логопедичного впливу.	8	4	2	2			4	
7.	Недоліки вимови голосних звуків та методика їх подолання	8	4	2		2		4	
8.	Недоліки вимови свистячих та шиплячих звуків та методика їх подолання.	8	4	2		2		4	
9.	Недоліки вимови сонорних звуків та методика їх подолання	10	6	2		4		4	
10.	Недоліки вимови інших приголосних звуків та методика їх подолання.	8	4	2		2		4	
11.	Специфічні напрями подолання порушень розвитку при поліморфній дислалії. Профілактика виникнення дислалії.	7	4	2	2			3	
	Модульна контрольна робота	4							4
	Разом	68	34	16	8	10		30	4
	Семестровий контроль	30							
	Разом за навчальним планом	120	42	22	10	10		42	6

III. ПРОГРАМА

ДИСЛАЛІЯ

Змістовий модуль 1

Дислалія як результат порушень функціонального та органічного характеру

Лекція 1. *Сучасні погляди на дислалію.*

Визначення дислалії, значення терміну. Короткі відомості з історії вивчення порушень звуковимови. Поширеність та особливості прояву дефекту в різних вікових групах дітей. Вплив порушень вимови звуків на оволодіння грамотою, на розвиток особистості дитини.

Лекція 2. *Форми, види та механізми виникнення недоліків звуковимови*

Класифікація дислалії відповідно до причин, механізмів, кількісних та якісних проявів дефекту звуковимови. Функціональна дислалія, її форми відповідно до порушення психофізіологічного механізму; симптоматика. Органічна дислалія, її зумовленість аномаліями будови артикуляційного апарату. Своєрідність вимови звуків у контексті аномалій будови артикуляційного апарату.

Лекція 3. *Класифікація звуків української мови та характеристика їх вимови.*

Загальна характеристика та класифікація фонем української мови. Акустико-артикуляційна характеристика звуків. Механізм їх утворення. Аналіз логопедичних профілів звуків при нормованій вимові.

Семінарське заняття 1. *Профілі артикуляції звуків української мови.*

Змістовий модуль 2

Психолінгвістичний підхід до діагностики та корекції при дислалії

Лекція 4. *Процедура логопедичного обстеження при дислалії.*

Сутність психолінгвістичного підходу та його значення для організації процедури обстеження. Мета, зміст та методика обстеження дитини з дислалією. Диференціальна діагностика: відмежування дислалії від вікових особливостей мовлення, мінімальних проявів дизартрії, інших мовленнєвих розладів тощо.

Семінарське заняття 2. *Структура логопедичного обстеження при дислалії.*

Лекція 5. *Стратегія логопедичного впливу при дислалії.*

Принципи, зміст та методи логопедичної роботи, спрямованої на виховання правильної вимови звуків. Характеристика основних етапів роботи над звуком: формування первинних вимовних умінь та навичок, постановки звуків і їх автоматизації, диференціації та введення у зв'язне мовлення.

Структура логопедичних занять при дислалії. Використання вербального матеріалу, ігор, наочності, технічних засобів навчання, ритміки.

Семінарське заняття 3. *Стратегія логопедичного впливу при дислалії.*

Лекція 6. *Етапи логопедичного впливу.*

Змістова характеристика основних етапів логопедичної роботи при дислалії. Важливість підготовчого етапу: формування первинних умінь і навичок, підготовка артикуляційного апарату до постановки звуку, формування мовленнєвого дихання, нормалізація тону артикуляційних м'язів.

Семінарське заняття 4. *Підготовчий етап логопедичної роботи при дислалії.*

Лекція 7. *Недоліки вимови голосних звуків та методика їх подолання*

Артикуляційно-акустична характеристика голосних звуків (а; о; у; е; и; і). Механізм утворення голосних звуків. Види недоліків вимови голосних звуків. Методика подолання порушень вимови голосних звуків.

Практичне заняття 1. Методика подолання недоліків вимови голосних звуків.

Лекція 8. Недоліки вимови свистячих та шиплячих звуків та методика їх подолання.

Акустико-артикуляційна характеристика свистячих звуків (с; с'; з; з'). Механізм їх утворення. Акустико-артикуляційна характеристика та механізм утворення шиплячих звуків (ш; ж; ч; щ). Акустико-артикуляційна характеристика та механізм утворення африкатів (ц; ц'; дз; дз'; ч; дж). Недоліки вимови свистячих та шиплячих звуків. Різновиди сигматизмів та парасигматизмів. Методика подолання недоліків вимови свистячих та шиплячих звуків.

Практичне заняття 2. Методика подолання недоліків вимови свистячих та шиплячих звуків.

Лекція 9. Недоліки вимови сонорних звуків та методика їх подолання.

Акустико-артикуляційна характеристика сонорних звуків (носових: м, н, н'; ротових: й, л, л', р, р') та механізм їх утворення. Недоліки вимови сонорних звуків (види йтоцизмів і парайотоцизмів, ламбдацизмів і параламбдацизмів, ротацизмів і параротацизмів). Методика подолання недоліків вимови сонорних звуків.

Практичне заняття 3-4. Методика подолання недоліків вимови сонорних звуків.

Лекція 10. Недоліки вимови інших приголосних звуків та методика їх подолання

Акустико-артикуляційна характеристика задньоязикових звуків (к, г, х) і глоткового (г) та механізм їх утворення. Недоліки вимови даних звуків. Методика подолання недоліків вимови задньоязикових звуків. Дефекти оглушення і одзвінчення приголосних звуків і методика їх подолання.

Практичне заняття 5. Методика подолання недоліків вимови інших приголосних звуків.

Лекція 11. Специфічні напрями подолання порушень розвитку при поліморфній дислалії. Профілактика виникнення дислалії.

Послідовність виправлення неправильної вимови фонем у випадках складного порушення звуковимови. Планування роботи над двома та більшою кількістю фонем. Система логопедичного впливу при функціональній та органічній дислалії. Технічні засоби навчання при дислалії. Робота над розвитком фонематичних процесів. Профілактика дислалії.

Семінарське заняття 5. Специфічні напрями подолання порушень розвитку при поліморфній дислалії. Профілактика виникнення дислалії.

IV. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГОПЕДІЯ»

Разом: 120 год., з них 22 год. – лекції, 10 год. – практичних заняття, 10 год. – семінарських занять, самостійна робота – 42 год., модульний контроль – 6 год., семестровий контроль – 30 годин.

Кількість балів за модуль	54 бали			187 балів							
Модулі	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2							
Назва модуля	<i>Дислалія як результат порушень функціонального та органічного</i>			<i>Психолінгвістичний підхід до діагностики та корекції при дислалії</i>							
Теми	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Теми лекцій	Сучасні погляди на дислалію (1 б.)	Форми, види та механізми виникнення недоліків звуковимови (1 б.)	Класифікація звуків української мови та характеристики їх вимови. (1 б.)	Процедура логопедичного обстеження при дислалії (1 б.)	Стратегія логопедичного впливу при дислалії (1 б.)	Етапи логопедичного впливу. (1 б.)	Недоліки вимови голосних звуків та методика їх подолання (1 б.)	Недоліки вимови свистячих та шиплячих звуків та методика їх подолання. (1 б.)	Недоліки вимови сонорних звуків та методика їх подолання. (1 б.)	Недоліки вимови інших приголосних звуків та методика їх подолання. (1 б.)	Специфічні напрями подолання порушень розвитку при поліморфній дислалії. Профілактика виникнення дислалії
	1			2	3	4	5	6	7-8	9	10
Теми практичних занять	Профілі артикуляції звуків української мови. (1 б.)			Структура логопедичного обстеження при дислалії. (1 б.)	Стратегія логопедичного впливу при дислалії (1 б.)	Підготовчий етап логопедичної роботи при дислалії. (1 б.)	Методика подолання недоліків вимови голосних звуків. (1 б.)	Методика подолання недоліків вимови свистячих і шиплячих звуків. (1 б.)	Методика подолання недоліків вимови сонорних звуків. (2 б.)	Методика подолання недоліків вимови інших приголосних звуків. (1 б.)	Специфічні напрями подолання порушень розвитку при поліморфній дислалії. Профілактика виникнення дислалії (1 б.)
Бали за роботу на сем. занятті	10 балів			10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів
Самостійна робота	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Поточний контроль	модульна контрольна робота №1 (25 балів)			модульна контрольна робота №2 (25 балів)				модульна контрольна робота №3 (25 балів)			
Науково-дослідне завдання	30 балів										
Підсумковий контроль	ЕКЗАМЕН 40 балів Розрахунок коефіцієнту: 271:60 = 4,5										

V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Дислалія як результат порушень функціонального та органічного характеру

Тема 1. Профілі артикуляції звуків української мови

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- артикуляційно-акустична характеристика звуків української мови;
- механізм утворення звуків;
- аналіз логопедичних профілів артикуляції нормованої вимови звуків.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у групах. Створення посібника «Характеристика звука+профіль».
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: *Ошибка! Источник ссылки не найден.*,7,8.

Додаткова література:8,13.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Психолінгвістичний підхід до діагностики та корекції при дислалії

Тема 2. Структура логопедичного обстеження при дислалії

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- сутність психолінгвістичного підходу та його значення для організації процедури обстеження;
- мета, зміст та методика обстеження дитини з дислалією.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у групах. Створення логопедичної карти обстеження дитини з дислалією.
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: 8,9.

Додаткова література:2,5,7.

Тема 3. Стратегія логопедичного впливу при дислалії

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- принципи, зміст та методи логопедичної роботи, спрямованої на виховання правильної вимови звуків;
- характеристика основних етапів роботи над звуком: формування первинних вимовних умінь та навичок, постановки звуків і їх автоматизації, диференціації та введення у зв'язне мовлення;
- структура логопедичних занять при дислалії;
- використання вербального матеріалу, ігор, наочності, технічних засобів навчання, ритміки.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у групах. Створення схеми логопедичного заняття дитини з дислалією.

3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: 8,9.

Додаткова література: 2,5,7.

Тема 4. Підготовчий етап логопедичної роботи при дислаїї.

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- статичні та динамічні артикуляційні вправи;
- вправи на розвиток мовленнєвого дихання.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у групах. Створення інтерактивного посібника «Підготовчий етап логопедичної роботи при дислаїї».
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Тема 5. Методика подолання недоліків вимови голосних звуків.

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- види недоліків вимови голосних звуків;
- методика подолання порушень вимови голосних звуків.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у парах. Створення дидактичної гри для постановки одного голосного звука (на вибір студента).
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: 1,2,3,4,9.

Додаткова література: 14,30,33,37.

Тема 6. Методика подолання недоліків вимови свистячих і шиплячих звуків.

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- види недоліків вимови свистячих і шиплячих звуків;
- методика подолання порушень вимови свистячих і шиплячих звуків.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у парах. Створення дидактичної гри для постановки одного свистячого чи шиплячого звуку (на вибір студента).
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: 1,2,3,4,9.

Додаткова література: 14,30,33,37.

Тема 7-8. Методика подолання недоліків вимови сонорних звуків.

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- види недоліків вимови сонорних звуків;
- методика подолання порушень вимови сонорних звуків.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у групах. Створення дидактичної гри для постановки одного сонорного

- звучу (на вибір студента).
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: 1,2,3,4,9.

Додаткова література: 14,30,33,37.

Тема 7-8. Методика подолання недоліків вимови сонорних звуків.

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- нетрадиційні підходи в подолання вимови сонорних звуків;
- дефекти оглушення і одзвінчення приголосних звуків і методика їх подолання.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у групах. Створення дидактичної гри на диференціацію вимови сонорних звуків.
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: 1,2,3,4,9.

Додаткова література: 14,30,33,37.

Тема 9. Методика подолання недоліків вимови інших приголосних звуків.

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- види недоліків вимови задньоязикових звуків (к, г, х) і глоткового „Г” звуків;
- методика подолання порушень вимови сонорних звуків.
-

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у групах. Створення дидактичної гри для постановки одного із задньоязикових звуків (на вибір студента).
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: 7,8,9,10,11.

Додаткова література: 1,8,9,11,12.

Тема 10. Специфічні напрями подолання порушень розвитку при поліморфній дислалії. Профілактика виникнення дислалії

Під час підготовки до заняття студентам необхідно опрацювати питання:

- послідовність виправлення неправильної вимови фонем у випадках складного порушення звуковимови;
- планування роботи над двома та більшою кількістю фонем;
- система логопедичного впливу при функціональній та органічній дислалії;
- технічні засоби навчання при дислалії. Робота над розвитком фонематичних процесів;
- профілактика дислалії.

План:

1. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.
2. Робота у групах. Створення пам'ятки вчителя-логопеда «Профілактика дислалії».
3. Аналіз та узагальнення результатів роботи.

Основна література: 7,8,9,10,11.

Додаткова література: 1,8,9,11,12.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Дислалія як результат порушень функціонального та органічного характеру

Тема 1. Сучасні погляди на дислалію

Скласти таблицю-схему строків засвоєння звуків рідної мови дітьми в процесі нормального онтогенезу.

Форма подання: таблиця-схема.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 2. Форми, види та механізми виникнення недоліків звуковимови

Скласти карту знань «Класифікація дислалії відповідно до причин, механізмів, кількісних та якісних проявів дефекту звуковимови».

Форма подання: карта знань.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 3. Класифікація звуків української мови та характеристика їх вимови.

Розробити матеріал для обстеження та корекції стану сформованості звукової складової мовлення: характеристика звука + його профіль.

Форма подання: таблиця, схема, вільний опис.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Психолінгвістичний підхід до діагностики та корекції при дислалії

Тема 4. Процедура логопедичного обстеження при дислалії

Здійснити добір дидактичного матеріалу для обстеження стану звуковимови та фонематичних процесів у дітей. Скласти таблицю-схему аналізу даних обстеження дітей із дислалією з опорою на індивідуальну мовленнєву картку. Скласти план першої бесіди з батьками дитини та дитиною з метою збору анамнезу.

Форма подання: таблиця-схема.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 5. Стратегія логопедичного впливу при дислалії

Скласти структуру логопедичних занять при дислалії з наведенням прикладів напрямів роботи на кожному з етапів заняття.

Форма подання: структурований опис, схема.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 6. Етапи логопедичного впливу

Скласти таблицю видів статичних та динамічних артикуляційних вправ для постановки та автоматизації різних груп звуків.

Форма подання: таблиця.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 3. Недоліки вимови голосних звуків та методика їх подолання

Розробити індивідуальний план роботи з подолання недоліку вимови конкретного голосного звука.

Форма подання: структурований опис.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 4. Недоліки вимови свистячих та шиплячих звуків та методика їх подолання.

Розробити індивідуальний план роботи з подолання недоліку вимови конкретного свистячого чи шиплячого звука.

Форма подання: структурований опис.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 9. Недоліки вимови сонорних звуків та методика їх подолання.

Розробити індивідуальний план роботи з подолання недоліку вимови конкретного сонорного звука.

Форма подання: структурований опис.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 10. Недоліки вимови інших приголосних звуків та методика їх подолання

Розробити індивідуальний план роботи з подолання недоліку вимови конкретного задньоязикового звука.

Форма подання: структурований опис.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Лекція 11. Специфічні напрями подолання порушень розвитку при поліморфній дислалії. Профілактика виникнення дислалії.

Скласти схему-таблицю послідовності подолання порушень в умовах поліморфної дислалії.

Форма подання: таблиця-схема.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

VII. НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Мета науково-дослідного завдання: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування теоретичних знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної науково-дослідної діяльності.

Зміст: завершена теоретична та практична робота над науково-практичним проектом в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу, за підсумками якого студент отримає готовий інструментарій для роботи логопеда з порушеннями звуковимови.

Вид – науково-практичний проект: створення інтерактивного посібника з формування звукової культури мовлення.

Інтерактивний посібник з формування звукової культури мовлення

Опис посібника: на кожен звук формується набір наочного та дидактичного матеріалу, який буде основою для формування звукової культури мовлення.

Посібник є опорною схемою з формування папок дидактичного та наочного матеріалу для майбутніх логопедів в їх практичній діяльності.

Структура:

1. Таблиця-схема строків засвоєння звуків рідної мови дітьми в процесі нормального онтогенезу.
2. “Логопедична лікувальна фізкультура” (ЛЛК):
 - статичні та динамічні артикуляційні вправи для постановки та автоматизації груп звуків (фото, опис вправ, віршований супровід);
 - посібник “Казка про Язичок”;
 - вправи на розвиток мовленнєвого дихання (самостійні та з використанням обладнання);
 - пальчикова гімнастика з віршованим супроводом для автоматизації та диференціації звуків;
 - звуко-рухова абетка.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
Складання плану, чіткість і послідовність викладу матеріалу	3
Обґрунтована та доцільна подача матеріалу для дітей, які мають порушення мовленнєвого розвитку.	від 1 до 20
Творчий підхід до виконання	3
Якість оформлення роботи	4
Разом	30

III. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Логопедія (дислалія)» оцінюються за Європейською кредитно трансферно-накопичувальною системою (ЄКТС), в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю.

Таблиця 7.1

Система оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни
«Логопедія»

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	11
2.	Відвідування практичних занять	10
3.	Робота на практичних заняттях	90
4.	Модульні контрольні роботи	75
5.	Самостійна робота	55
6.	Індивідуальне навчально-дослідне завдання	30
271: 60 = 4,5		

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

➤ **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, іспит.

➤ **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.

➤ **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Результати навчання студентів щодо опанування навчальної дисципліни оцінюються за 100-бальною шкалою. Переведення результатів, отриманих за 100-бальною шкалою оцінювання в шкалу за системою ЄКТС здійснюється за наступною схемою, що подана у табл. 7.2.

Порядок переведення результатів, отриманих за 100-бальною шкалою оцінювання в
шкалу за системою ЄКТС

Таблиця 7.2

Оцінка ЄКТС	Оцінка за шкалою Університету	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок

C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
F	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
Fx	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульної контрольної роботи.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється з використанням роздрукованих завдань.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ презентації теоретичного матеріалу в Power Point;
- ✓ роздаткові матеріали для самостійної роботи студента під час практичних занять;
- ✓ контрольні завдання для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів.

XI. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Охарактеризуйте дислалію з точки зору порушень, що мають різну природу.
2. Проаналізуйте систему становлення наукової думки з точки зору історії накопичення практичного досвіду визначення мовленнєвих порушень.
3. Розкрийте особливості прояву мовленнєвого порушення в різних вікових групах дітей. Доведіть, важливість врахування вказаних особливостей для мовленнєвого розвитку.
4. Продемонструйте взаємозв'язок порушень звуковимови, якості опанування грамоти та особистості дитини.
5. Розкрийте сутність класифікації дислалії відповідно до причин її виникнення. Доведіть, що визначення причини виникнення дислалії є основою складання програми корекційного впливу.
6. Дайте визначення поняття дислалія. Розкрийте причини виникнення, механізм та симптоматику зазначеного мовленнєвого розладу.
7. Розкрийте сутність класифікації дислалії відповідно до механізмів її виникнення. Доведіть, що визначення механізму її виникнення є важливою складовою програми корекційного впливу.
8. Розкрийте сутність класифікації дислалії відповідно до кількісних та якісних проявів дефекту звуковимови. Доведіть, що аналіз таких проявів є необхідним для складання адекватної програми корекційного впливу.
9. Дайте акустико-артикуляційну характеристику свистячих звуків (с; с'; з; з') та розкрийте механізм їх утворення. Наведіть приклади їхніх порушень.
10. Дайте акустико-артикуляційну характеристику шиплячих звуків (ш; ж; ч; щ) та розкрийте механізм їх утворення. Наведіть приклади їхніх порушень.
11. Дайте акустико-артикуляційну характеристику африкатів (ц; ц'; дз; дз'; ч; дж) та розкрийте механізм їх утворення. Наведіть приклади їхніх порушень.
12. Дайте акустико-артикуляційну характеристику сонорних звуків (носових: м, н, н'; ротових: й, л, л', р, р') та розкрийте механізм їх утворення. Наведіть приклади їхніх порушень.
13. Дайте акустико-артикуляційну характеристику задньоязикових звуків (к, г, х) і глоткового (г) та розкрийте механізм їх утворення. Наведіть приклади їхніх порушень.
14. Розкрийте послідовність виправлення неправильної вимови фонем у випадках складного порушення звуковимови. Доведіть правомірність репрезентованої послідовності.
15. Розкрийте специфіку планування роботи, спрямованої на подолання недоліків вимови двох та більшої кількості фонем. Доведіть правомірність саме такої стратегії організації корекційного впливу.
16. Охарактеризуйте систему логопедичного впливу при функціональній та органічній дислалії. Зробіть порівняльну характеристику та обґрунтуйте необхідність диференційованого ставлення.
17. Охарактеризуйте зміст логопедичного обстеження. Обґрунтуйте необхідність аналізу результатів діагностики стану сформованості мовленнєвої функції.
18. Охарактеризуйте підготовчий етап корекційного впливу. Визначте мету корекції на даному етапі та шляхи її досягнення.
19. Охарактеризуйте етап постановки звуків та розкрийте сутність кожного зі способів, що складають зміст даного етапу. Проаналізуйте доречність використання кожного зі способів відповідно до характеру порушення.
20. Охарактеризуйте етап автоматизації звуків та репрезентуйте вимоги до вербального матеріалу, що використовується. Проаналізуйте послідовність подачі вербального матеріалу та поясніть, чим вона обумовлена.
21. Охарактеризуйте етап диференціації звуків та репрезентуйте вимоги до вербального матеріалу, що використовується. Проаналізуйте послідовність подачі вербального матеріалу та поясніть, чим вона обумовлена.
22. Охарактеризуйте процедуру обстеження артикуляційного апарату. Проаналізуйте послідовність подачі вербального матеріалу та поясніть, чим вона обумовлена.
23. Охарактеризуйте статичні вправи, вкажіть мету їх використання. Наведіть приклади

відповідно до постановки певних звуків.

24. Охарактеризуйте динамічні вправи, вкажіть мету їх використання. Наведіть приклади відповідно до постановки певних звуків.

25. Охарактеризуйте вправи на розвиток дихання, вкажіть мету їх використання. Наведіть приклади відповідно до постановки певних звуків.

26. Розкрийте сутність організації діагностики з метою визначення сенсорного або моторного характеру дислалії. Назвіть конкретні вправи, що дозволяють отримати об'єктивні відомості стосовно механізму порушень. Наведіть приклади порушень.

28. Розкрийте сутність організації діагностики фонематичних процесів. Назвіть конкретні вправи, що дозволяють отримати об'єктивні відомості стосовно специфіки порушень. Наведіть приклади порушень.

29. Розкрийте сутність організації діагностики звуковимови. Назвіть конкретні вправи, що дозволяють отримати об'єктивні відомості стосовно специфіки порушень. Наведіть приклади порушень.

30. Визначте послідовність організації діагностики рухомості артикуляційного апарату. Назвіть конкретні вправи, що дозволяють отримати об'єктивні відомості стосовно специфіки порушень. Наведіть приклади порушень.

31. Охарактеризуйте процедуру діагностики, що дозволяє дійти правильного висновку стосовно особливостей вимови за типом пом'якшення. Назвіть типові недоліки вимови сонорних звуків.

32. Охарактеризуйте процедуру діагностики, що дозволяє дійти правильного висновку стосовно особливостей вимови. Назвіть типові недоліки вимови свистячих та шиплячих звуків.

33. Охарактеризуйте процедуру діагностики, що дозволяє дійти правильного висновку стосовно особливостей вимови.

34. Дайте визначення поняття «сигматизм». Визначте послідовність організації діагностики. Назвіть конкретні вправи, що дозволяють отримати об'єктивні відомості стосовно специфіки порушень. Наведіть приклади порушень.

35. Визначте сутність прийомів обстеження звуковимови. Назвіть показові відомості, які необхідно отримати зі слів рідних дитини під час збору анамнезу.

36. Репрезентуйте діагностичну процедуру, в результаті якої стає можливим визначення наявності дефектів оглушення і одзвінчення приголосних звуків.

37. Дайте визначення поняття «поліморфна дислалія». Презентуйте діагностичну процедуру, результатом якої стає такий діагноз.

38. Дайте визначення поняття «мономорфна дислалія». Презентуйте діагностичну процедуру, результатом якої стає такий діагноз.

39. Охарактеризуйте специфіку розладів при органічній дислалії, визначте форми відповідно до порушення психофізіологічного механізму, опишіть симптоматику. Наведіть приклади найбільш показових діагностичних завдань при її визначенні.

40. Охарактеризуйте специфіку розладів при функціональній дислалії, визначте форми відповідно до порушення психофізіологічного механізму, опишіть симптоматику. Наведіть приклади найбільш показових діагностичних завдань при її визначенні.

41. Охарактеризуйте специфіку розладів при артикуляторно-фонетичній дислалії. Наведіть приклади найбільш показових діагностичних завдань при її визначенні.

42. Охарактеризуйте специфіку розладів при артикуляторно-фонематичній дислалії. Наведіть приклади найбільш показових діагностичних завдань при її визначенні.

43. Визначте сутність діагностики стану сформованості артикуляційної моторики та назвіть компоненти, що складають її зміст. Наведіть приклади діагностичних завдань.

44. Охарактеризуйте специфіку розладів при акустико-фонематичній дислалії. Наведіть приклади найбільш показових діагностичних завдань при її визначенні.

45. Визначте алгоритм кваліфікації порушень вимови. Наведіть приклади завдань, метою яких є визначення конкретних порушень.

46. Розкрийте алгоритм діагностики фонематичних процесів із зазначенням їх особливостей розвитку при дислалії.

47. Розкрийте алгоритм організації діагностики артикуляційного апарату та наведіть приклади завдань з метою обстеження.

48. Визначте сутність психолінгвістичного підходу та розтлумачте його значення для організації процедури обстеження. Наведіть приклади доречності використання даного підходу та назвіть його переваги.

49. Визначте зміст та послідовність обстеження артикуляційного апарату, мимічної мускулатури.

50. Розкрийте загальний алгоритм обстеження при дислалії. Визначте зміст та послідовність вивчення анамнестичних даних під час діагностики дислалічних порушень.

51. Охарактеризуйте основні етапи роботи з метою виправлення неправильної звуковимови. Наведіть приклади відповідних завдань, що складають зміст роботи на кожному з етапів корекції.

52. Охарактеризуйте технологію диференціальної діагностики, наведіть приклади завдань, спрямованих на уточнення діагнозу «дислалія».

53. Складіть послідовний план-схему формування голосних звуків (а; о; у; е; и; і), спираючись на їхню артикуляційно-акустичну характеристику.

54. Охарактеризуйте види недоліків вимови голосних звуків. Складіть послідовний план-схему формування правильної звуковимови звука [у]. Визначте специфіку корекційної роботи, яка спрямована на моделювання правильної вимови даного звуку.

55. Обґрунтуйте необхідність виконання пасивних вправ, визначте їхнє місце у контексті логопедичного заняття, наведіть приклади завдань.

56. Складіть загальну модель логопедичного заняття, яка відображає його структуру та зміст, що спрямовані на подолання дислалії. Обґрунтуйте доречність наведеної послідовності структурних компонентів.

57. Розкрийте зміст, назвіть методи та прийоми логокорекційної роботи з усунення дислалічних розладів. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань.

58. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу, яка спрямована на подолання недоліків вимови свистячих звуків. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань.

59. Розкрийте структуру логопедичних занять при дислалії. Визначте місце вербального матеріалу, ігор, наочності, технічних засобів навчання, ритміки у контексті логопедичного заняття. Наведіть приклади використання на різних етапах роботи.

60. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу, яка спрямована на подолання недоліків вимови шиплячих звуків. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань.

61. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу, яка спрямована на подолання недоліків вимови африкатів. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань.

62. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу, яка спрямована на подолання недоліків вимови сонорних звуків. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань.

63. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу, яка спрямована на подолання недоліків вимови задньоязикових звуків. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань.

64. Назвіть основні етапи роботи корекції неправильної вимови одного зі свистячих звуків. Складіть модель логопедичної роботи, що спрямована на подолання зазначеної вади

65. Назвіть основні етапи роботи корекції неправильної вимови одного з шиплячих звуків. Складіть модель логопедичної роботи, що спрямована на подолання зазначеної вади.

66. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу, яка спрямована на додання дефектів оглушення і одзвінчення приголосних звуків. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань у необхідній послідовності

67. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу, яка спрямована на подолання органічної дислалії. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань у необхідній послідовності.

68. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу, яка передбачає подолання сигматизму. Наведіть приклади відповідних корекційних завдань у необхідній послідовності.

69. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу у процесі додання міжзубного

сигматизму. Наведіть приклади відповідних корекційних прийомів у необхідній послідовності.

70. Розкрийте сутність стратегії логопедичного впливу у процесі долаття порушень вимови сонорних звуків. Наведіть приклади відповідних корекційних прийомів у необхідній послідовності.

71. Складіть план-конспект заняття роботи з дитиною дошкільного віку, яка має пом'якшення приголосних звуків.

72. Складіть план-конспект заняття роботи з дитиною дошкільного віку, яка має увулярний ротацізм. Наведіть приклади відповідних корекційних прийомів у необхідній послідовності.

73. Складіть план-конспект заняття роботи з дитиною дошкільного віку, яка має ламбдацізм (за типом заміни на звук [w]). Наведіть приклади відповідних корекційних прийомів у необхідній послідовності.

74. Складіть план-конспект заняття роботи з дитиною дошкільного віку, яка має вади одзвінчення. Наведіть приклади відповідних корекційних прийомів у необхідній послідовності.

75. Складіть план-конспект заняття роботи з дитиною дошкільного віку, яка має вади оглушення. Наведіть приклади відповідних корекційних прийомів у необхідній послідовності.

ХІІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Лазарева І.А. Неврологічні основи логопедії: Навчально-методичний посібник для студентів дефектологічних спеціальностей – Луганськ, 2005 – 132 с. – друк. вар., елек. вар.
2. Логопедия: Учеб. пособие для студ. пед ин-тов по спец. Дефектология /Л.С. Волкова, Р.И. Лалаева, Е.М. Мастюкова и др.; под ред Л.С. Волковой – М., 2006.
3. Логопедія: підручник / За ред. М.К. Шеремет. — Вид. 3-тє, перер. та доповн. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 776 с.
4. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: дидактичний матеріал. К.: Літера ЛТД, 2003. – 104 с.
5. Мастюкова Е.М. Ребенок с отклонениями в развитии: ранняя диагностика и коррекция. – М., 1992. – 95 с
6. Мацько, Д. А. Патогенез порушень опанування звуковимовною стороною мовлення дітьми старшого дошкільного віку / Д. А. Мацько, Н. В. Кабельнікова // Спеціальна освіта: стан та перспективи: матеріали Всеукр. (заочної) наук.-практ. конф. Присвяч.. 5-річчю кафедри корект. освіти та спец. Психол. (Харків, 17-18 травня 2017 року) / ред. кол. : О. І. Проскурняк, В. Є. Коваленко, А. В. Явтушенко ; Департамент науки і освіти, Харків. обл. держ. Адмін., Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради – Харків, 2017. –С. 322-326.
7. Пінчук Ю.В., Цимбал Л.Л. Мовленнєві вправи для виховання правильної вимови звуків Р, Р', Л, Л': Навчально-методичний посібник. – К.: КНТ, 2007. – 136 с.
8. Рібцун Ю. В. Інноваційний підхід до організації та проведення артикуляційної гімнастики в логопедичній групі / Ю. В. Рібцун // Дошкільна освіта. – 2011. – № 3 (33). – С. 31–43.
9. Сушельницька З. В. Логоказка як засіб артикуляційної моторики у дітей / З. В. Сушельницька. – Кам'янець-Подільський : Науково-методичний центр Управління освіти і науки, 2014. – 66 с.
10. Трошин О.В., Жулина Е.В. Логопсихология: Учебное пособие. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 256 с.
11. Федорович Л.О. Артикуляційна гімнастика. – Кременчук: Християнська Зоря, 2008. – 74 с.
12. Федорович Л.О. Постановка звуків у вимові дітей дошкільного віку. – Кременчук: Християнська Зоря, 2007. – 72 с.
13. Федорович Л.О. Формування правильної вимови у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Методичні рекомендації та дидактичний матеріал. – Кременчук: Християнська Зоря, 2007. – 346 с.
14. Филичева Т.Б., Туманова Т.В. Дети с фонетико-фонематическим недоразвитием. Воспитание и обучение. – М.: ГНОМ Д., 2000. – 80 с.

Додаткова:

1. Боровик І.Г. Необхідно всім малятам звуки чітко вимовляти. Х.: Видавництво «Ранок», 2009. – 64 с.
2. Боровик І.Г. Скажеш ти обов'язково чітко, гарно кожне слово. Х.: Видавництво «Ранок», 2009. – 64 с.
3. Буденная Т. В. Логопедическая гимнастика: Методическое пособие.— СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2001.— 64 с. – елек. вар.
4. Быстрова Г. А., Сизова Э. А., Шуйская Т. А. Логопедические игры и задания. – СПб.: КАРО, 2004. – 96 с. – елек. вар.
5. Володіна В.С. Альбом розвитку мовлення: Говоримо правильно. – К.: ТОВ «Перо», 2009. – 96 с.

6. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей: методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць / Н. Гавриш, О. Безсонова. — Вид.2-ге. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. — 256 с., 80 с. іл.
7. Гомзяк О. С. Говори правильно в 5 – 6 лет. Конспекты фронтальных занятий I периода обучения в старшей логогруппе / О. С. Гомзяк. – М.: Издательство ГНОМ и Д, 2009. – 128 с.
8. Даниленко Н.А. Заняття з логопедом. Діагностика і корекція. – Х.: Вид.група «Основа», 2011. – 128 с.
9. Журавльова А.Є., Федієнко В. В. Домашня логопедія: Книга для батьків, які хочуть самі навчити дитину правильно вимовляти звуки. – Х.: ВД «Школа», 2008. – 112 с.
10. Каменєва-Замараєва Т.В. Маленьким щебетунчикам. Логопедичні завдання для занять батьків з дітьми (5-6 років). – Х.: Вид.група «Основа», 2017. – 80 с.
11. Каменєва-Замараєва Т.В. Маленьким щебетунчикам. Логопедичні завдання для занять батьків з дітьми (4-5 років). – Х.: Вид.група «Основа», 2017. – 80 с.
12. Логопедия: методические традиции и новаторство / Под ред. С. Н. Шаховской, Т. В. Волосовец. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2003. – 336 с. – елек. вар.
13. Макарова С. Щоб ротик був слухняний. Логопедичний практикум. – Тернопіль: підручники і посібники, 2009. – 160 с.
14. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. Для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». — К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. — 288 с.
15. Пасічник Н. Логопедичні вправи та завдання. К.: Редакція загальнопедагогічних газет, 2014. – 128 с.
16. Поваляева, М. А. Полный справочник. Настольная книга логопеда. / М. А. Поваляева. - М.: АСТ: Астрель: Полиграфиздат, 2010. - 608 с.
17. Турчина Ю.В. Логопедичний зошит. Звук Л. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 80 с.
18. Турчина Ю.В. Логопедичний зошит. Звук Л'. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 80 с.
19. Турчина Ю.В. Логопедичний зошит. Звуки З, З', ДЗ, ДЗ'. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 80 с.
20. Турчина Ю.В. Логопедичний зошит. Звуки К, Х, Г. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 80 с.
21. Турчина Ю.В. Логопедичний зошит. Звуки Р, Р'. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 80 с.
22. Турчина Ю.В. Логопедичний зошит. Звуки С, С', Ц, Ц'. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 80 с.
23. Турчина Ю.В. Логопедичний зошит. Звуки Ч, ШЧ. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 80 с.
24. Турчина Ю.В. Логопедичний зошит. Звуки Ш, Ж, ДЖ. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 80 с.
25. Довідник учителя-логопеда. Авт.-упор. Лупінович С.М. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 112 с.